

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄՍԱԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ

1. Կարգավորման ենթակա խնդիրը

Նախագծի մշակումը բխում է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգի կարևորագույն բաղադրիչներից մեկը՝ ինքնիշխանությունը, քրեաիրավական միջոցներով հատուկ պաշտպանելու անհրաժեշտությունից:

2. Առկա իրավիճակը

Քրեական օրենսգրքի 420-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է սահմանում սահմանադրական կարգը տապալելու՝ Սահմանադրության 1-ին, 2-րդ, 3-րդ կամ 4-րդ հոդվածով կամ 5-րդ կամ 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով կամ 7-րդ հոդվածով նախատեսված նորմի գործողությունը փաստացի դադարեցնելու համար:

Քրեական օրենսգրքի 421-րդ հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է սահմանում տարածքային ամբողջականությունը խախտելու՝ բռնություն գործադրելու կամ բռնություն գործադրելու սպառնալիքի միջոցով Հայաստանի Հանրապետության տարածքի մասն առանձնացնելուն կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքը կամ դրա մասն այլ պետությանը հանձնելուն ուղղված գործողություններ կատարելու համար:

Քրեական օրենսգրքի 422-րդ հոդվածի 1-ին մասում քրեական պատասխանատվություն է սահմանվում իշխանությունը զավթելուն, տարածքային ամբողջականությունը խախտելուն կամ սահմանադրական կարգը բռնի տապալելուն ուղղված հրապարակային կոչի համար:

Քրեական օրենսգրքի վկայակոչված դրույթների վերլուծությունից հետևում է, որ օրենսգրքում նախ քրեական պատասխանատվություն է սահմանվում Սահմանադրության հետևյալ նորմերի **գործողությունը փաստացի դադարեցնելու** համար՝

1) Սահմանադրության 1-ին հոդված. Հայաստանի Հանրապետությունն ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետություն է:

2) Սահմանադրության 2-րդ հոդված. Հայաստանի Հանրապետությունում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին:

Ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով: Իշխանության յուրացումը որևէ կազմակերպության կամ անհատի կողմից հանցագործություն է:

3) Սահմանադրության 3-րդ հոդված. 1. Հայաստանի Հանրապետությունում մարդը բարձրագույն արժեք է: Մարդու անօտարելի արժանապատվությունն իր իրավունքների և ազատությունների անքակտելի հիմքն է:

2. Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների հարգումն ու պաշտպանությունը հանրային իշխանության պարտականություններն են:

3. Հանրային իշխանությունը սահմանափակված է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներով և ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք:

4) Սահմանադրության 4-րդ հոդված. պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման ու հավասարակշռման հիման վրա:

5) Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 1-ին մաս. Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ:

6) Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մաս. պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:

7) Սահմանադրության 7-րդ հոդված. Ազգային ժողովի և համայնքների ավագանիների ընտրությունները, ինչպես նաև հանրաքվեներն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ազատ և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ:

Այնուհետև, Քրեական օրենսգրքում հատուկ քրեաիրավական պաշտպանություն է սահմանվել Հայաստանի Հանրապետության տարածքային ամբողջականության համար՝ պատասխանատվություն նախատեսելով այնպիսի **գործողությունների համար**, որոնք ուղղված են տարածքային ամբողջականությունը խախտելուն, այն է՝ բռնություն գործադրելու կամ բռնություն գործադրելու սպառնալիքի միջոցով Հայաստանի Հանրապետության տարածքի մասն առանձնացնելուն կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքը կամ դրա մասն այլ պետությանը հանձնելուն:

Քրեական օրենսգրքի 422-րդ հոդվածում արդեն քրեական պատասխանատվություն է նախատեսվում **հրապարակային կոչի** համար, որն ուղղված է իշխանությունը զավթելուն, տարածքային ամբողջականությունը խախտելուն կամ սահմանադրական կարգը բռնի տապալելուն:

Ամբողջ վերոշարադրվածից հետևում է, որ գործող Քրեական օրենսգրքում քրեական պատասխանատվություն նախատեսված է միայն Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության՝ որպես Սահմանադրության 1-ին հոդվածով սահմանված պետության կարևորագույն սահմանադրիրավական բնութագրիչի գործողությունը փաստացի դադարեցնելու համար: Իսկ **ինքնիշխանությունից բռնի հրաժարվելուն ուղղված գործողությունների կամ հրապարակային կոչերի համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսված չէ:**

Մինչդեռ, ինքնիշխանությունը պետության՝ որպես սուբյեկտի հիմնական հատկությունն է: Այսպես, միջազգային իրավունքում թեև «պետություն» եզրույթը չի բնորոշվում, սակայն սահմանվում է, որ պետությունները հատուկ ինքնիշխան կազմավորումներ են, և որ նրանց փոխհարաբերությունների հիմնական սկզբունքներից մեկը պետությունների ինքնիշխան հավասարության սկզբունքն է¹:

Պետության ինքնիշխանությունը (պետական ինքնիշխանությունը՝ պետությանը բնորոշ գերակայությունն է իր տարածքում և անկախությունը միջազգային հարաբերություններում: Հետևաբար, «ինքնիշխանությունը» պետությանը բնորոշ առավել ընդհանուր իրավաբանական հատկություններն արտացոլող իրավաբանական հասկացություն է: Ինքնիշխանության իրավաբանական հատկանիշները (գերակայությունը և անկախությունը) արտահայտվում են ցանկացած պետության որակական առանձնահատկությունները, որոնք դրսևորվում են իրական հասարակական հարաբերություններում: Պետությունը գոյություն ունի որպես իրավական ուժ, որն ունակ է իրականացնել գերագույն իշխանությունն իր տարածքում և հաղես գալ որպես ինքնիշխան անկախ կազմակերպություն միջազգային հարաբերություններում²:

Այս համատեքստում հարկ է կարևորել, որ **միջազգային փաստաթղթերում և ՄԻԵԴ դատական պրակտիկայում պետական անվտանգության պաշտպանության համատեքստում հանգամանալից անդրադարձ է կատարվել խոսքի ազատության իրավունքի ազատության սահմանափակմանը:**

Քանի խոսքի ազատությունը և այն իրացնելու հիմնական միջոցների երաշխավորումը, որպես ժողովրդավարական հասարակության գոյության և

¹ Քոչարյան Վ., Միջազգային իրավունք: Ուսումնական ձեռնարկ – Եր.: Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 2002, էջ 64:

² Քոչարյան Վ., Միջազգային իրավունք: Ուսումնական ձեռնարկ – Եր.: Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 2002, էջ 65:

զարգացման կարևոր նախապայման, ունի ինչպես սահմանադրաիրավական, այնպես էլ միջազգային իրավական սկզբունքային նշանակություն, միջազգային իրավական կարևոր փաստաթղթերում ներկայացվել են պետական անվտանգության պաշտպանության համատեքստում խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակման իրավաչափության պայմաններն ու թույլատրելի սահմանները:

Այսպես, նախ «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային պակտի դրույթներից սահմանափակումների և շեղումների մեկնաբանման» Սիրակուզյան սկզբունքներում սահմանվում է, որ պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով պետությունը կարող է սահմանափակել իրավունքը միայն այն դեպքերում, երբ այն կիրառվում է **պետության գոյությունը**, նրա տարածքային ամբողջականությունը կամ քաղաքական անկախությունը **ուժից կամ ուժի կիրառման սպառնալիքից պաշտպանության նպատակով**³:

Այս համատեքստում խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակման համաչափության հիմնական չափանիշները թերևս առավել մասնրամասն ներկայացվել են *Ազգային անվտանգության, խոսքի ազատության և տեղեկատվության հասանելիության յոհաննեսբուրգյան սկզբունքներում*⁴: *Յոհաննեսբուրգյան սկզբունքները* սահմանում են, որ պետական անվտանգությանը սպառնացող կարծիք արտահայելու համար անձը կարող է ենթարկվել պատասխանատվության, եթե կառավարությունը հիմնավորի, որ

➤ կարծիքի արտահայտումը **նպատակ ունի բռնության հրահրելու**,

³ «Siracusa Principles on the Limitation and Derogation of Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights»Annex, UN Doc E/CN.4/1984/4 (1984), §29, <https://www.uio.no/studier/emner/jus/humanrights/HUMR5503/h09/undervisningsmateriale/SiracusaPrinciples.pdf>.

⁴ The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information, Freedom of Expression and Access to Information, U.N. Doc. E/CN.4/1996/39 (1996)., <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G96/118/04/PDF/G9611804.pdf?OpenElement>.

➤ կարող է **հանգեցնել բռնության գործողությունների,**

➤ առկա է ուղիղ և անմիջական կապ տվյալ արտահայտման և բռնության գործողությունների կամ դրա սպառնալիքի առաջացման միջև⁵:

Պետական անվտանգության նպատակով խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակումների իրականացումը չի կարող իրավաչափ համարվել, եթե դրա իրական նպատակը չի հանդիսանում **պետության գոյության** կամ նրա տարածքային ամբողջականության կամ էլ պետության՝ արտաքին աղբյուրից եկող **ուժի կամ ուժի սպառնալիքին** (օրինակ՝ պատերազմի վտանգը) կամ ներքին աղբյուրից եկող **ուժի կամ ուժի սպառնալիքին** (օրինակ՝ իշխանության բռնի զավթման սպառնալիքը) դիմակայումը⁶:

խոսքի ազատության իրավունքի խաղաղ իրականացումը չպետք է դիտարկվի որպես ազգային անվտանգության սպառնալիք կամ ենթարկվի սահմանափակումների կամ պապժի: Ազգային անվտանգության համար սպառնալիք չհանդիսացող կարծիքի արտահայտումը ներառում է, բայց չի սահմանափակվում այն արտահայտություններով, որոնք

➤ հանդես են գալիս կառավարության քաղաքականության **ոչ բռնի** փոփոխության կամ կառավարության փոփոխության օգտին.

➤ ներկայացնում են ազգի, պետության կամ նրա խորհրդանիշների, կառավարության, պետական գերատեսչությունների կամ պետական և հասարակական գործիչների, ինչպես նաև օտարերկրյա ազգի, պետության կամ նրա խորհրդանիշների, կառավարության, պետական գերատեսչությունների կամ պետական և հասարակական գործիչների **քննադատություն կամ վիրավորանք.**

➤ ներկայացնում են **անհամաձայնություն կամ քարոզում են անհամաձայնություն,** կրոնի, խղճի ազատության կամ համոզմունքների, որպես այդպիսին զինվորական ծառայության կամ զինվորական ծառայության զորակոչի,

⁵ Սկզբունք 6.

⁶ Սկզբունք 2.

կոնկրետ հակամարտություն կամ միջազգային վեճերի լուծման համար ուժի կիրառման սպառնալիքի դեմ.

➤ ուղղված է մարդու իրավունքների միջազգային ստանդարտների կամ միջազգային մարդասիրական իրավունքի ենթադրյալ խախտումների մասին **տեղեկատվության փոխանցմանը:**

Ոչ ոք չի կարող պատժվել ազգին, պետությանը կամ նրա խորհրդանիշներին, կառավարություններին, պետական գերատեսչություններին կամ պետական և հասարակական գործիչներին, ինչպես նաև օտարերկրյա ազգին, պետությանը կամ նրա խորհրդանիշներին, կառավարություններին, պետական գերատեսչություններին կամ պետական և հասարակական գործիչներին քննադատելու կամ վիրավորելու համար, եթե միայն այդ քննադատությունը կամ վիրավորանքը **ուղղված չեն բռնի գործողությունների հրահրմանը կամ կարող են հանգեցնել նման գործողությունների**⁷:

«Խոսքի ազատության և ազատ արտահայտման իրավունքի խրախուսումը և պաշտպանությունը» ՄԱԿ-ի Գլխավոր քարտուղարի գրությունում նշվում է, որ պետությունները հաճախ պետական անվտանգության և հասարակական կարգի պաշտպանությունը դիտարկում են որպես ցանկացած սահմանափակման օրինականացման հիմք: Մարդու իրավունքների հանձնաժողովը այս խնդրին անդրադարձել է իր թիվ 7/36 բանաձևում՝ ընդգծելով անհրաժեշտությունը, որ **պետական անվտանգությանը հղում կատարելը**, ներառյալ ահաբեկչության դեմ պայքարը, **չօգտագործվի խոսքի ազատության իրավունքի անհիմն և կամայական սահմանափակման համար:** Սահմանափակումներ մտցնելու ցանկացած հիմքի անհիմն և կամայական կիրառմանը դիմակայելու համար անհրաժեշտ է պահանջել, որ կառավարությունը հիմնավորի՝

➤ թե կոնկրետ արտահայտման ձևը ինչպիսի՞ վտանգ է պատճառում պետական անվտանգության և հասարակական կարգի պաշտպանության շահերին,

⁷ Սկզբունքներ, սկզբունք 7.

➤ որ ընտրված միջոցը համապատասխանում է անհրաժեշտության և համաչափության չափանիշներին և օրինական շահերի պաշտպանության համար իրավունքն ամենաքիչը սահմանափակող միջոցն է, և

➤ որ յուրաքանչյուր սահմանափակում ենթակա է անկախ վերահսկողության⁸:

Տարածքային ամբողջականության պաշտպանության համատեքստում խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակման հնարավորությանն անդրադարձել է նաև «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը (Վենետիկի հանձնաժողով): Հանձնաժողովը, մասնավորապես, նշել է. «Սահմանադրության մեջ փոփոխություններ կատարելու քարոզչությունը իրավական միջոցներով [ներպետական օրենսդրությամբ] կարող է դիտարկվել որպես սահմանադրական կարգի խախտում, սակայն առավել հաճախ դա արտահայտման ընդունելի ձև է: Ռումինիայի սահմանադրության վերաբերյալ իր եզրակացության մեջ **Վենետիկի հանձնաժողովն ընդգծել է, որ «բռնության» տարրի բացակայության դեպքում տարածքային անջատողականության օգտին արտահայտվելու արգելքը (որը կարող է դիտարկվել որպես մարդու հայացքների օրինական արտահայտություն) կարող է դիտարկվել որպես ՄԻԵԿ-ով թույլատրելի շրջանակներից դուրս:** ՀԿ-ների մասին Ադրբեջանի օրենքի վերաբերյալ եզրակացության մեջ Վենետիկի հանձնաժողովը որոշել է, որ «այլ սահմանադրական կառուցվածքի խաղաղ քարոզչությունը [...] չի համարվում հանցավոր գործողություններ և, ընդհակառակը, պետք է դիտարկվեն որպես օրինական արտահայտություններ»⁹:

⁸ Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/71/373, General, 6 September 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/278/27/PDF/N1627827.pdf?OpenElement>.

⁹ CDL-AD(2015)015, Opinion on Media Legislation (Act CLXXXV on Media Services and on the Mass Media, Act CIV on the Freedom of the Press, and the Legislation on Taxation of Advertisement Revenues of Mass Media) of Hungary, §23, with reference to CDLAD(2014)010, §73 and CDL-AD(2014)043, §49; see also CDL-AD(2007)043, §10; CDLAD(2012)016, §33.

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը խոսքի ազատության իրավունքին միջամտությունը գնահատելիս հաշվի է առնում մի շարք գործոններ¹⁰:

Նման գործոններից մեկը սոցիալական և քաղաքական ֆոնն է, որում արվել են հայտարարությունները: Այսպիսով, դատարանը նախկինում ընդունել է, որ ազգային իշխանություններից հակամարտության և լարվածության իրավիճակներում հատուկ զգուշություն է պահանջվում, երբ քննարկվում է այն կարծիքը, որը քարոզում է բռնության կիրառումը պետության դեմ¹¹:

Մեկ այլ գործոն է այն, թե արդյոք արդարացիորեն մեկնաբանված և դրանց անմիջական կամ ավելի լայն համատեքստում դիտարկվող հայտարարությունները կարող են ընկալվել որպես ուղղակի կամ անուղղակի բռնության կոչ կամ բռնության, ատելության կամ անհանդուրժողականության արդարացում: Դատարանը վճռել է, մասնավորապես, որ այն դեպքերում, երբ նման արտահայտությունները բռնություն են հրահրում առանձին անձի, պետական ծառայողի կամ բնակչության մի մասի նկատմամբ, պետությունն օգտվում է հայեցողության ավելի լայն շրջանակներից, երբ քննարկում է խոսքի ազատությանը միջամտելու անհրաժեշտության հարցը¹²: Դատարանը նաև վճռել է, որ ատելության հրահրումն անպայմանորեն չի հանգեցնում բռնության ակտի կամ այլ հանցավոր արարքների: Վիրավորանքի, ծաղրի կամ զրպարտության միջոցով անձանց վրա կատարվող հարձակումները կարող են բավարար լինել, որպեսզի իշխանությունները նախապատվությունը տան այլատյացության կամ այլ խտրականության դեմ պայքարին¹³:

Միևնույն ժամանակ Դատարանն կրկնել է, որ իր նախադեպային իրավունքից ակնհայտ է, որ այն դեպքերում, երբ արտահայտած հայացքները, օրինակ, քաղաքական հարցերի շուրջ, **չեն պարունակում բռնության հրահրումներ**, այլ

¹⁰ Perinçek v. Switzerland [GC], no. [27510/08](#), §§ 205-07.

¹¹ Erdoğan v. Turkey, no. [25723/94](#), § 62.

¹² Ceylan v. Turkey [GC], no. [23556/94](#), § 34.

¹³ Féret v. Belgium, no. [15615/07](#), § 73, 16 July 2009, and Vejdeland v. Sweden, no. [1813/07](#), § 55, 9 February 2012.

կերպ ասած, եթե դրանք բռնության կամ արյունալի վրեժխնդրության կոչ չեն անում, չեն արդարացնում ահաբեկչական հանցագործությունների կատարումը իրենց կողմնակիցների հետապնդման համար կամ չեն կարող մեկնաբանվել որպես ունակ՝ բռնություն խրախուսելու՝ արտահայտելով խորապես արմատավորված և իռացիոնալ ատելություն անձանց նկատմամբ, պայմանավորվող պետությունները, ելնելով 10-րդ հոդվածի 2-րդ կետում շարադրված նպատակներից, որոնք վերաբերում են տարածքային ամբողջականության և ազգային անվտանգության պաշտպանությանը և անկարգությունների կամ հանցագործությունների կանխարգելմանը, **չպետք է սահմանափակեն այդ տեսակետների մասին իրազեկվելու հանրության իրավունքը**¹⁴:

Այսպես, Օզգյուր Գյունդեմն ընդդեմ Թուրքիայի գործում դատարանը վճռել է, որ անջատողական քարոզչության համար դատապարտումը, որը թուրքական կառավարության կողմից արդարացվել է ազգային անվտանգության պաշտպանության և հանցավորության ու անկարգությունների կանխման պատրվակով, հակասում է 10-րդ հոդվածին. «Քուրդիստան» տերմինի օգտագործումն այն համատեքստում, որը ենթադրում է, որ այն պետք է լինի Թուրքիայի տարածքից առանձին տարածք, և անձանց հայտարարությունները, թե իրենք իշխանությունն իրականացնում են այդ կազմավորման անունից, կարող են շատ սադրիչ լինել իշխանությունների համար: Վկայակոչելով պետության և բնակչության մեծամասնության հայացքներից տարբերվող հայացքների մասին հանրության իրազեկվելու իրավունքը՝ դատարանը հայտարարել է, որ «թեև որոշ հոդվածներ խիստ քննադատական էին իշխանությունների համար և անօրինական վարքագիծ էին վերագրում անվտանգության ուժերին, երբեմն գունեղ և նսեմացուցիչ արտահայտություններով, այնուամենայնիվ, դատարանը եզրակացնում է, որ **դրանք**

¹⁴ Mukhin v. Russia, Application no.3642/10, § 115, Gözel and Özer v. Turkey, nos. 43453/04 and 31098/05, § 56, 6 July 2010, and Mehdi Tanrikulu v. Turkey, no. 9735/12, § 26, 5 May 2020, referring to Sürek v. Turkey (no. 4) [GC], no. 24762/94, § 60.

չեն կարող ողջամտորեն դիտարկվել որպես բռնություն քարոզող կամ հրահրող»¹⁵:

Այսպիսով, հեղինակավոր միջազգային փաստաթղթերում և ՄԻԵԴ դատական պրակտիկայում պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով խոսքի ազատության իրավունքի սահմանափակումը և պատասխանատվության սահմանումն ինքնին իրավաչափ է համարվում, եթե կարծիքի արտահայտումը (հրապարակային կոչը, ելույթը, հողվածը և կարծիքի արտահայտման այլ ձևերը) ուղղված է բռնության հրահրմանը կամ դրա սպառնալիք է պարունակում:

Այս համատեքստում կարևոր ենք համարում նաև անդրադառնալ համեմատական փորձին: Այսպես.

➤ **Գերմանիայում** քրեական պատասխանատվություն է սահմանված **ուժի կամ ուժի կիրառման սպառնալիքի** միջոցով Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության **շարունակական գոյությունը** խաթարում կամ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Հիմնական օրենքի վրա հիմնված սահմանադրական կարգի փոփոխություն ձեռնարկելու համար:

➤ **Լիտվայում** քրեական պատասխանատվություն է նախատեսվում այն անձի համար, ով հրապարակայնորեն կոչ է արել **բռնությամբ** խախտել Լիտվայի Հանրապետության **ինքնիշխանությունը՝** փոխել սահմանադրական կարգը, տապալել օրինական իշխանությունը, ոտնձգել նրա անկախությունը կամ խախտել տարածքի ամբողջականությունը, ստեղծել զինված խմբավորումներ այդ նպատակների համար կամ սույն գլխով նախատեսված այլ հանցագործություններ կատարել, որոնք հարձակում են Լիտվայի պետության վրա¹⁶:

➤ **Էստոնիայում** քրեական պատասխանատվություն է նախատեսվում գործունեության համար, որն ուղղված է Էստոնիայի Հանրապետության

¹⁵ Özgür Gündem v. Turkey, 16 March 2000, paragraph 70.

¹⁶ Criminal Code of the Republic of Lithuania
https://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150#

անկախության, ինքնիշխանության կամ տարածքային ամբողջականության **բռնի** խախտմանը, իշխանության բռնազավթմանը կամ ցանկացած այլ եղանակով Էստոնիայի Հանրապետության սահմանադրական կարգի **բռնի** փոփոխմանը¹⁷:

➤ **Սլովակիայում** քրեական պատասխանատվություն է սահմանում **բռնություն** գործադրելով կամ բռնության սպառնալիքով սահմանադրական կարգը փոխել, Սլովակիայի Հանրապետության **ինքնավարությունը կամ ինքնիշխանությունը** խախտել, Սլովակիայի Հանրապետության տարածքային ամբողջականությունը խախտել փորձելու համար¹⁸:

Այսպիսով, համեմատական փորձի ուսումնասիրությունը ևս ցույց է տալիս, որ եվրոպական պետությունների քրեական օրենսգրքերում առանձին պատասխանատվություն է նախատեսված պետության ինքնիշխանության դեմ ուղղված բռնի գործողությունների և դրանց հրապարակային կոչերի համար:

3. Նախագծի նպատակը և ակնկալվող արդյունքը

Նախագծի նպատակն անմիջականորեն պետության ինքնիշխանության պաշտպանությանն ուղղված քրեաիրավական միջոցների նախատեսումն է:

Նախագծի ընդունման արդյունքում քրեորեն պատժելի արարքներ են համարվելու ինքնիշխանությունից հրաժարվելուն՝ բռնություն գործադրելու կամ բռնություն գործադրելու սպառնալիքի միջոցով Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանությունը լրիվ կամ մասնակի սահմանափակելուն ուղղված գործողություններ կատարելը, ինչպես նաև ինքնիշխանությունից հրաժարվելուն ուղղված հրապարակային կոչերը:

¹⁷ Penal code of the Republic Estonia <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/530092022005/consolide>

¹⁸Law no. 300/2005 Coll. Criminal law of the Slovak Republic, <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>

4. Նախագծի մշակման գործընթացում ներգրավված ինստիտուտները և անձինք

Նախագիծը մշակվել է Արդարադատության նախարարության կողմից:

5. Օրենքի ընդունման կապակցությամբ այլ իրավական ակտերի ընդունման անհրաժեշտությունը

«Քրեական օրենսգրքում լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի ընդունման կապակցությամբ այլ իրավական ակտերի ընդունման անհրաժեշտությունը բացակայում է:

6. Կապը ռազմավարական փաստաթղթերի հետ.

Նախագծի մշակումը չի բխում ռազմավարական փաստաթղթերից: